

॥ ४४ ॥ ४५ ॥ संवत्सरक्षयोबृहस्पतेर्भव्यमराशिभोगयोरंतरालेसूर्यस्यद्विरेकराशिसंक्रमेभवति मासक्षयोदर्शयोरंतरालेसूर्यसंक्रांतिद्वयं ॥ ४६ ॥ पक्षक्षयःसार्धचतुर्दशदिनमध्येपर्वद्वयंतदात्रयोदशभिर्दिनैःपक्षोभवति दिवसक्षयःसूर्योदययोरंतरालेतिथित्रयस्पर्शः कालाभिमानिदेवतामामपिक्षयोदयोदृश्येतेकिमुतकाल्यमानानामस्मदादीनामितिभावः ॥ ४७ ॥ ४८ ॥ ४९ ॥ ५० ॥ ५१ ॥ बाह्यदोषानु

जननीषुचवर्ततेयेनसम्यग्युधिष्ठिर ॥ सदेवकेषुलोकेषुयेनवर्ततेमानवाः ॥ ४४ ॥ तेनज्ञानेनविज्ञायगतिंचाशुभकर्मणां ॥ तिर्यग्योनिगतामांचविज्ञायगतयः पृथक् ॥ ४५ ॥ वेदवादांस्तथाचित्रानृतूनांपर्ययांस्तथा ॥ क्षयंसंवत्सराणांचमासानांचक्षयंतथा ॥ ४६ ॥ पक्षक्षयंतथादृष्ट्वादिवसानांचसंक्षयं ॥ क्षयंवर्द्धिचचंद्रस्यदृष्ट्वाप्रत्यक्षतस्तथा ॥ ४७ ॥ वर्द्धिदृष्ट्वासमुद्राणांक्षयंतेषांतथापुनः ॥ क्षयंधनानांदृष्ट्वाचपुनर्वर्द्धितयैवच ॥ ४८ ॥ संयोगानांक्षयंदृष्ट्वायुगानांचविशेषतः ॥ क्षयंचदृष्ट्वाशैलानांक्षयंचसरितांतथा ॥ ४९ ॥ वर्णानांचक्षयंदृष्ट्वाक्षयांतंचपुनःपुनः ॥ जरामृत्युस्तथाजन्मदृष्ट्वादुःखानिचैवह ॥ ५० ॥ देहदोषांस्तथाज्ञात्वातेषांदुःखंचतत्त्वतः ॥ देहविकृवतांचैवसम्यग्विज्ञायतत्त्वतः ॥ ५१ ॥ आत्मदोषांश्चविज्ञायसर्वानात्मनिसंश्रितान् ॥ स्वदेहादुत्थितान्गंधांस्तथाविज्ञायचाशुभान् ॥ ५२ ॥ युधिष्ठिरउवाच कान्स्वगात्रोद्भवान्दोषान्यस्यमितविक्रम ॥ एतन्मेसंशयंकृत्स्नंवक्तुमर्हसितत्त्वतः ॥ ५३ ॥ भीष्मउवाच पंचदोषान्प्रभोदेहेप्रवदंतिमनीषिणः ॥ मार्गज्ञाःकापिलाःसांख्याःशृणुतानरिसूदन ॥ ५४ ॥ कामक्रोधौभयंनिद्रापंचमःश्वासउच्यते ॥ ५५ ॥ एतेदोषाःशरीरेषुदृश्यंतेसर्वदेहिनां ॥ छिदंतिक्षमयाक्रोधंकामंसंकल्पवर्जनात् ॥ ५६ ॥ सत्वसंसेवनान्निद्रामप्रमादाद्भयंतथा ॥ छिदंतिपंचमंश्वासमल्पाहारतयानृप ॥ ५७ ॥ गुणान्गुणशतैर्ज्ञात्वादोषान्दोषशतैरपि ॥ हेतून्हेतुशतैश्चित्रैश्चित्रान्विज्ञायतत्त्वतः ॥ ५८ ॥ अपांफेनोपमंलोकंविष्णोर्मायाशतैर्वृतं ॥ चित्राभित्तिप्रतीकाशंनलसारमनर्थकं ॥ ५९ ॥ तमःश्वभ्रनिभंदृष्ट्वावर्षबुद्बुदसंनिभं ॥ नाशप्रायंसुखाद्धीनंनाशोत्तरमिहावशं ॥ ६० ॥ रजस्तमसिसंमग्नंपंकैर्द्विपमिवावशं ॥ सांख्याराजन्महाप्राज्ञास्त्यक्तास्त्रेहंप्रजाकृतं ॥ ६१ ॥ ज्ञानयोगेनसांख्येनव्यापिनामहतानृप ॥ राजसानशुभान्गंधांस्तमसांश्चतथाविधान् ॥ ६२ ॥

कादेहजान्दोषानाह स्वदेहादिति उत्थितान्दोषानित्यनुषंगः ॥ ५२ ॥ ५३ ॥ ५४ ॥ ५५ ॥ ५६ ॥ ५७ ॥ ५८ ॥ नलसारंनलघुणवदंतःसारहीनं ॥ ५९ ॥ नाशप्रायंनाशबहुलं ॥ ६० ॥ ६१ ॥ ६२ ॥